

روش تحقیق در علوم اجتماعی

تالیف

دکتر ناهید ساری کانی

زهرا آب جام

زینب محمدزاده

شابک	۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۷۴۲۰-۵ :
شماره کتابشناسی ملی	۴۲۰۴۶۸۸ :
عنوان و نام پدیدآور	روش تحقیق در علوم اجتماعی / تألیف ناهید ساری‌خانی، زهرا آب‌جام، زینب محمدزاده.
مشخصات نشر	تهران: ناهید ساریخانی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۳۴ ص.: مصور، جدول.
یادداشت	یادداشت: م. [۱۳۳] - ۱۳۴.
موضوع	علوم اجتماعی — تحقیق — روش‌شناسی
موضوع	علوم اجتماعی — روش‌شناسی
رده بندی دی‌سی	۳۰۰/۷۲ :
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ۲۳۹/س H۶۲ :
سرشناسه	ساریخانی، ناهید، ۱۳۴۶ -
شناسه افزوده	آب‌جام، زهرا، ۱۳۵۲ -
شناسه افزوده	محمدزاده، زینب، ۱۳۴۳ -
وضعیت فهرست نویسی	فیفا :

عنوان کتاب: روش تحقیق در علوم اجتماعی

گردآورندگان: دکتر ناهید ساری‌خانی، زهرا آب‌جام، زینب محمدزاده

ناظران فنی: اکرم رزم‌پور، زهرا زارع طوسی

تنظیم و صفحه‌آرا: زینب‌السادات دیوبین

طراح جلد: زینب‌السادات دیوبین

ناشر: ناشر مؤلف

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۴۷۲۰-۵

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۵

قیمت: ۷۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

انتشار این کتاب فقط با اختیار و مجوز صاحب اثر انجام می‌شود.

(نقل مطالب با ذکر مأخذ پلامانع است.)

نشانی: تهران، خیابان دماوند، خیابان شجاعی‌الدین دلوودی، پلاک ۱۳۶

تلفکس: ۷۷۲۵۶۶۲۶ ۰۲۱ کد پستی: ۱۶۴۳۸۷۹۱۱۳

پست الکترونیکی: na_s_16@yahoo.com

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۳	فصل اول: تحقیق و مفاهیم اساسی آن
۱۵	تحقیق چیست؟
۱۵	ویژگی‌های تحقیق از نظر جان بست
۱۶	روش و ویژگی‌های آن
۱۷	روش تحقیق و روش تحقیق علمی
۱۷	مراحل روش تحقیق علمی
۱۸	مراحل تفصیلی اجرای طرح تحقیق علمی
۱۸	فهرست مراحل اجرای یک طرح تحقیق علمی
۱۸	مراحل تحقیق
۱۹	طرح تحقیق
۲۰	اجزای طرح‌های ساده تحقیق
۲۰	تعیین موضوع
۲۲	تحدید موضوع
۲۲	اهمیت موضوع
۲۲	بررسی سابقه تاریخی موضوع
۲۳	هدف‌های تحقیق
۲۴	فرضیه‌ها
۲۴	تعیین متغیرهای اساسی
۲۴	روش‌شناسی
۲۵	فهرست منابع
۲۵	اجزای فصل اول پایان‌نامه
۲۵	بیان مسئله
۲۶	اهمیت پژوهش
۲۶	وجوه تمایز پژوهش
۲۷	هدف‌های پژوهش
۲۷	هدف کلی یا اصلی
۲۷	هدف‌های ویژه/اختصاصی
۲۷	هدف کاربردی
۲۹	سؤال‌های پژوهش
۲۹	خلاصه
۳۱	فصل دوم: متغیرها و انواع آن
۳۳	تعریف متغیر
۳۴	انواع متغیرها
۳۴	متغیر مستقل، پیش‌بین
۳۴	متغیر وابسته، تابع یا غیرمستقل، پیش‌بینی شونده

۳۵	متغیر تعدیل کننده
۳۷	متغیرهای منفرد
۳۷	متغیر مزاحم یا مداخله گر
۳۸	متغیر زمینه‌ای (جمعیت شناختی یا دموگرافیک)
۳۸	متغیر کنترل
۳۹	متغیر کمی
۳۹	متغیر کیفی
۳۹	متغیر کنترل شده
۴۰	متغیرها از نظر تعریف مفهومی یا عملیاتی
۴۰	تعریف مفهومی (نظری)
۴۰	تعریف عملیاتی
۴۱	متغیر تصدی
۴۱	متغیرها از نظر مقیاس سنج
۴۱	مقیاس اسمی
۴۲	مقیاس رتبه‌ای یا ترتیبی
۴۳	مقیاس فاصله‌ای
۴۳	مقیاس نسبی
۴۴	خلاصه
۴۷	فصل سوم: انواع روش‌های تحقیق
۴۹	انواع تحقیق یا پژوهش از نظر هدف
۵۰	پژوهش/تحقیق بنیادی
۵۰	پژوهش/تحقیق کاربردی یا کاربردی
۵۰	پژوهش/تحقیق توسعه‌ای/عملی
۵۱	انواع پژوهش از نظر فرآیند اجرا
۵۱	روش تحقیق کیفی
۵۲	روش تحقیق کمی
۵۲	پژوهش‌های ترکیبی
۵۳	انواع پژوهش از نظر منطق اجرا
۵۳	پژوهش برحسب نحوه گردآوری داده‌ها
۵۳	پژوهش توصیفی (غیرآزمایشی)
۵۳	روش‌های تحقیق آزمایشی
۵۳	سایر روش‌های تحقیق
۵۵	مطالعه موردی
۵۵	تحقیق پس رویدادی/علی - مقایسه‌ای
۵۷	روش‌های کنترل در تحقیقات علی - مقایسه‌ای
۵۷	تحقیق آزمایشی/تجربی
۵۹	تحقیق شبه آزمایشی/نیمه آزمایشی

۵۹	سایر روش‌های تحقیق
۵۹	روش تحقیق تاریخی
۵۹	تحقیق قوم‌نگاری
۶۱	تحلیل محتوا
۶۲	روش دلفی
۶۳	مراحل اجرای دلفی
۶۴	اجزای مختلف روش دلفی
۶۵	فعالیت قبل از شروع
۶۸	خلاصه
۶۹	فصل چهارم: پیشینه تحقیق و مروری بر ادبیات تحقیق
۷۱	مقدمه
۷۲	تعریف و تاریخچه
۷۲	قرار دادن یافته‌های تحقیق در چارچوب تحقیقات قبلی
۷۲	اجتناب از دوباره‌کاری
۷۲	انتخاب روش‌ها و ابزار اندازه‌گیری دقیق‌تر
۷۲	مراحل بررسی پیشینه‌مروری ادبیات تحقیق
۷۵	استناد در پژوهش
۷۶	شیوه انجمن روان‌شناسی آمریکا (APA)
۷۶	استناد درون‌متنی در سبک APA
۸۰	نحوه نگارش فهرست منابع
۸۰	قواعد مربوط به کتاب
۸۲	قواعد مربوط به مقاله
۸۴	خلاصه
۸۷	فصل پنجم: چهارچوب نظری و فرضیه‌ها
۸۹	نظریه
۸۹	مفهوم چارچوب نظری
۹۰	ویژگی‌های چارچوب نظری
۹۱	فرضیه‌های پژوهش
۹۱	ویژگی‌های فرضیه پژوهش
۹۲	لزوم تدوین فرضیه
۹۲	انواع فرضیه
۹۲	شیوه نگارش فرضیه
۹۳	جهت‌دار یا فاقد جهت بودن فرضیه‌ها
۹۴	خلاصه
۹۵	فصل ششم: تعیین حجم نمونه و روش‌های نمونه‌گیری
۹۷	جامعه آماری
۹۷	جامعه محدود

۹۷	جامعه نامحدود.....
۹۷	عضو جامعه آماری.....
۹۸	واحدهای تحلیل.....
۹۹	صفت مشخصه.....
۹۹	صفت متغیر.....
۹۹	جامعه نمونه.....
۹۹	چارچوب نمونه‌گیری.....
۹۹	پارامتر.....
۱۰۰	آماره.....
۱۰۰	حجم نمونه.....
۱۰۰	استفاده از سمارت برای جامعه‌های کوچک.....
۱۰۱	دقت و اطمینان در تعیین حجم نمونه.....
۱۰۱	دقت.....
۱۰۱	اطمینان.....
۱۰۲	خطای معیار نسبت.....
۱۰۲	تعیین دقت احتمالی مطلوب.....
۱۰۲	متغیر کمی.....
۱۰۳	محاسبه حجم نمونه برای نسبت‌های بزرگ.....
۱۰۵	یک فرمول ساده شده برای محاسبه حجم نمونه.....
۱۰۵	محاسبه حجم نمونه با استفاده از جمعیت جامعه آماری.....
۱۰۶	استفاده از جدول‌های منتشر شده.....
۱۰۹	جدول کرجسی و مورگان.....
۱۱۰	نمونه‌گیری.....
۱۱۰	روش‌های نمونه‌گیری.....
۱۱۰	نمونه‌گیری احتمالی و غیر احتمالی.....
۱۱۱	روش‌های نمونه‌گیری احتمالی (تصادفی).....
۱۱۱	نمونه‌گیری تصادفی ساده.....
۱۱۱	نمونه‌گیری تصادفی منظم.....
۱۱۲	نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای/لایه‌ای.....
۱۱۲	شیوه انتساب متناسب.....
۱۱۳	نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای.....
۱۱۳	نمونه‌گیری غیر احتمالی.....
۱۱۴	نمونه‌گیری قابل دسترس لاتفاقی.....
۱۱۴	نمونه‌گیری هدفمند یا قضاوتی.....
۱۱۴	نمونه‌گیری سهمیه‌ای.....
۱۱۵	روش نمونه‌گیری گلوله برفی.....
۱۱۵	خلاصه.....

۱۱۷	فصل هفتم: ابزار اندازه‌گیری در تحقیق
۱۱۹	مقدمه
۱۱۹	پرسشنامه
۱۲۰	اصول کلی تنظیم پرسشنامه
۱۲۵	ترتیب ارائه سؤال‌ها
۱۲۵	اجرای مقدماتی پرسشنامه
۱۲۶	مصحاحیه
۱۲۷	مشاهده
۱۲۷	انواع مشاهده
۱۲۷	مشاهده نامرئی
۱۲۷	مشاهده فعال
۱۲۷	مشاهده ناپسندیده
۱۲۸	مشاهده مستقیم
۱۲۸	مشاهده کلی یا آزاد
۱۲۸	مشاهده همراه با مشارکت
۱۲۸	مشاهده ساخت یافته و ساخت یافته
۱۲۸	اطمینان از برازندگی ابزار پژوهش
۱۲۹	روایی و اعتبار ابزار
۱۲۹	روایی محتوا
۱۲۹	روایی سازه
۱۳۰	پایایی (قابلیت اعتماد) ابزار
۱۳۱	الگوی رساله‌نویسی
۱۳۱	مقدمه
۱۳۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۱۳۱	فصل دوم: مطالعه منابع مربوط به موضوع مورد تحقیق
۱۳۱	فصل سوم: روش اجرای تحقیق
۱۳۱	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل
۱۳۲	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و بیان پیشنهادها و محدودیت‌ها
۱۳۲	ضمایم و منابع
۱۳۲	خلاصه
۱۳۳	منابع و مأخذ
۱۳۵	پیوست

مقدمه

پژوهش یا تحقیق، کار راند هوشمندانه، خلاقانه برای شناسایی، بازگویی و بازنگری پدیده‌ها، رخدادها، رفتارها و اشیاها است. پژوهش هم‌چنین برای استفاده از پدیده‌های موجود و برای دست یافتن به راهکارهای عملی و فناوری‌ها به کار می‌رود. به‌طور معمول پژوهشگر نتایج پژوهش خود را در مجله‌ای علمی، سخنرانی‌ها و همایش‌ها ارائه می‌دهد؛ و روش مجموعه روش‌ها و شیوه‌ها، مجموعه تدابیر و مجموعه ابزارها و فنون است که پژوهشگر یا دانش‌پژوه به کار می‌گیرد تا بتواند از مجهول به معلوم هدایت گردد. حال به قرار دادن این دو واژه در کنار هم می‌توان بیان کرد، روش تحقیق به‌خوبی مناسب است تا بتوان با توجه به موضوع تحقیق، بیشترین داده‌ها و اطلاعات را گردآوری و عوامل مؤثر بر آن را شناسایی کرد. البته باید به این نکته توجه داشت که در تحقیق، روش را نباید با تکنیک اشتباه بگیریم. تکنیک ابزار گردآوری داده‌هاست، درحالی‌که روش، شیوه‌های تحقیق پژوهش است. به عنوان مثال ممکن است روش تحقیق کیفی باشد و تکنیک گردآوری داده‌ها مشاهده و مصاحبه باشد؛ یا ممکن است روش تحقیق کمی باشد و تکنیک گردآوری داده‌ها و اطلاعات پرسشنامه باشد. آنچه در یک تحقیق حائز اهمیت است، ماهیت موضوع تحقیق، علاقه تحقیق یا وجود محدودیت‌های تحقیق است که منجر می‌شود پژوهشگر اقدام به انتخاب روش تحقیق و ابزار گردآوری آن نماید. اما یک مطلب را نباید فراموش کرد؛ پژوهشگر باید همیشه روش و ابزاری را انتخاب کند که بتواند بیشترین داده‌ها را از جامعه آماری گردآوری کند. از سوی دیگر علاوه بر این دو، تعیین حجم نمونه و روش‌های نمونه‌گیری نیز حائز اهمیت است؛ زیرا پژوهشگر باید از جوامع محدود یا نامحدود، گروه نمونه‌ای را انتخاب کند که این گروه نمونه

بتواند معرف جمعیت جامعه آماری باشد و میزان سوگیری نیز کنترل گردد. همچنین روش‌های نمونه‌گیری نیز باید مورد توجه قرار گیرد. البته گاهی ماهیت موضوع تحقیق یا جامعه آماری یا عضو جامعه آماری برای پژوهشگر، محدودیت‌هایی را ایجاد می‌کند که وی ناگزیر می‌شود یک روش نمونه‌گیری خاص را انتخاب کند؛ اما آنچه حائز اهمیت است علم داشتن و شناخت دانش پژوهشان و دانشجویان و پژوهشگران نسبت به این مطالب است. از این رو، کتاب روش تحقیق در علوم اجتماعی به عنوان یک کتاب درسی و راهنما برای کسانی که قصد دارند پژوهش را به شیوه‌ای علمی و عملی یاد بگیرند، تهیه و تنظیم شده است. در این کتاب سعی شده با بیان ساده مفاهیم و روش‌های تحقیق، دانشجویان و دانش پژوهان بتوانند از آن بهره‌مند شوند. از این رو فصل اول به مفهوم تحقیق و مفاهیم اساسی آن پرداخته است. فصل دوم، مت‌یرها و انواع آن را مورد بررسی قرار داده است، فصل سوم، انواع روش‌های تحقیق را مطرح کرده است، فصل چهارم، به پیشینه تحقیق - مروری بر ادبیات تحقیق - پرداخته و امور و مسائلی که یک پژوهشگر باید به آن توجه کند، اشاره کرده است. البته در این فصل شیوه APA نیز مورد توجه قرار گرفته است. در فصل پنجم، چارچوب نظری، فرضیه‌ها، شیوه نگارش فرضیه و انواع فرضیه مورد بررسی قرار گرفته است. فصل ششم، در صدد بیان شیوه‌های تعیین حجم نمونه با بهره‌گیری از فرمول کوکرن، جدول کرجسی و مورگان و جداول دیگر است. البته علاوه بر آن، روش‌های نمونه‌گیری احتمالی و غیر احتمالی نیز مورد بحث قرار گرفته است و در نهایت فصل هفتم، انواع ابزارهای اندازه‌گیری در تحقیق و الگوی رساله‌نویسی را مورد بررسی قرار داده است.

امید است پژوهشگران و دست‌اندرکاران علم با مطالعه این کتاب نظرات ارزشمند خود را مطرح نمایند تا بتوان گامی در جهت اصلاح و بهبود آن برداشت.